

plaats. Ook tractoren komen dan talrijk mee om gezegend te worden.

Wekelijks zijn er eucharistie-vieringen te Millegem, op zaterdag om 18.00 uur en op zondag om 9.30 uur. Bij deze gelegenheid kan dan ook een half uur vóór en een half uur na de mis de kerk bezocht worden. Vermelden we nog dat het kerkje van Millegem geleden is langs de fietsroute 'Boomgaardpad' en langs de autoroute 'Pallierterlandroute', beiden bewegwijzerd door de Toeristische Federatie van de Provincie Antwerpen.

Bibliografie :

- K. DE RAEYMAECKER, *Het godsdienstig leven in de landdekenij Antwerpen (1610-1650)*, Leuven, 1977 (Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis - Publikatie nr. 52).
- E. DE SEYN, *Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek der Belgische Gemeenten*, s.d., dl. II, pp. 1121-1123.
- A. FAUCONIER en P. ROOSE, *Het historisch orgel in Vlaanderen*, dl. IIIa, Antwerpen-arr. Antwerpen, Brussel, 1983, pp. 589-597.
- J. GERITS, *Gids voor Vlaanderen - Toeristische en cultuurhistorische encyclopedie van de Vlaamse gemeenten*, Antwerpen, 1985, pp. 812-813 (VTB-VAB).
- H. HASQUIN, *Gemeenten van België : Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek*, 1980, pp. 894-895 (Gemeentekrediet van België).
- R. MORETUS PLANTIN DE BOUCHOUT, "Complément à l'étude de Mr. R. van Passen sur : Rondom een Cijnsboek uit onze Provincie", *De Schakel*, 1952, nr. 4, pp. 133-135.
- F. PRIMIS, *Antwerpiensia 1953* (24° reeks), Antwerpen, 1954, p. 116.
- J. PROOST, "Ranst en zijn gehucht Millegem", *Heemkundig Handboekje voor de Antwerpse Randgemeenten*, VI, 1958, pp. 14-24.
- J. ROELANTS, *Santhoven met omgeving van gister, nu en morgen*, Brecht, 1934, p. 108.
- F. SCHELFHOUT, *Lief Millegem bezocht door Jan Wouters en Jos Proost*, Ranst, 1983.
- J. SCHOBSENS, "43e promenade : De Ranst à Vremde par Millegem et retour sur Anvers", *Les Environs d'Anvers, 65 Promenades pédestres*, Brussel, rond 1930, pp. 256-259 (Touring Club de Belgique)
- A. SLEDSSENS, "De Sint-Antoniusviering te Ranst - Millegem", *Heemkundig handboekje*, XVII, nr. 4, 1969.
- A. SLEDSSENS, "Millegem-Gezinnen bakten in 1608 brood in O.L.Vrouwkerk", *Het Nieuwsblad*, 18.10.1967.
- J. SMITS, "Het Dorpsbestuur van Vremde vóór 1796", *Bijdrage tot de geschiedenis van Boechout-Vremde*, dl. 2, pp. 101-142, 1995.
- C. SMOLDERS, "Beschrijving der Parochie van Ranst", *Handschriften over de geschiedenis van de parochies van het bisdom, opgesteld in antwoord op de omzendbrief uit 1898 van Kardinaal Goossens* (D.A.A., nr. 42)
- E. SOMERS, "De kerk van Millegem", *Natuur en Stedenschoon*, jg. XXII, nr. 11, Antwerpen, november 1933; pp. 153-156.
- G. SPRINGAEL, "De kerken van Millegem en Ranst", *Historische Herinneringen over Wommelghem en Omstreken*, dl. II, Antwerpen, april 1897, pp. 105-110.
- F. VAN LEEMPUTTEN en F. DONNET, *Inventaris der Kunstvoorwerpen in de openbare gestichten bewaard*, dl. VI, Antwerpen, 1912, pp. 930-939 (Provinciaal Comité van Monumenten, Provincie Antwerpen)
- W. VAN GELDER, "Millegem was ooit belangrijker dan Ranst", *Gazet van Antwerpen*, 8.8.1980.
- W. VAN GELDER, *Tussen grootstad en paling in 't groen*, Lier, 1982, pp. 239-245.
- R. VAN PASSEN, "Rondom een Cijnsboek uit onze Provincie", *De Schakel*, 1952, nr. 2, pp. 36-40.
- *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 10n 2 (Ho-Ra). Provincie Antwerpen. Arrondissement Antwerpen*, Gent, 1985, pp. 741-744 (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu, Bestuur voor Monumenten en Landschappen).
- *De Millegemvriend*, Jg. 1 tot 9, Ranst, 1988-1996.

DE MILLEGEMVRIEND

Tweemaandelijks mededelingsblad van de
v.z.w. MILLEGEMVRIENDEN

9e jaargang, nr.3
juni 1996

Verantw. uitgever: F.Schelfhout,
Herentalsebaan 85, 2520 RANST, tel. 03/353.17.70.
Bankrekening MILLEGEMVRIENDEN-Ranst: 733-1311310-94

Afgiftekantoor : 2520 RANST 1

*Millegems
lief kerkjurweel
- omkranst door
groene lindenkroon -
dat zingend bidden doet...
Wees gegroet !*

*Millegem, 22 juni 1996
Hugo Belmans*

Een kleine gids voor een klein kerkje

Volgens baron J. le Roy deden in **1202** de ridders Willem, Hendrik en Arnold van Bunsbeke een gift, van twee schoven te Millegem en van veertien bunderen aldaar, aan de kanunniken van Antwerpen. Deze gift werd bekrachtigd door Hendrik I, hertog van Brabant. De edelvrouw Jotka stichtte in **1206** een Kanunnikaat in de hoofdkerk te Antwerpen en tot die stichting bestemde zij de tienden welke haar toebehoorden te Millegem. In **1298** werd er door Walter Van Ranst een gift gedaan aan het Sint-Bernardusklooster van Vremde van 25 bunderen land gelegen in de *parochie Millegem*.

Het kerkje werd gebouwd tussen de **13e en de 16e eeuw**. De parochie Millegem strekte zich uit over het grondgebied van de gemeenten (heerlijkheden) Ranst en Vremde, doch werd door de pastoor van Ranst bediend. Deze noemde zich 'Pastoor van Ranst en Millegem'. Men neemt aan dat de kerk van Millegem – die tot 1559 tot het bisdom Kamerijk (Cambrai) behoorde – de eerste parochiekerk van Ranst was, doch dat later de St.-Pancratiuskerk geleidelijk aan belangrijker werd.

In een kerkbezoek van de landdeken in **1575** bekloeg de pastoor zich dat het voor hem moeilijk is twee plaatsen (*Ranst-dorp en Millegem*) tegelijk te bedienen.

Op een figuratieve kaart van Millegem, getekend in **1739**, staan **37** woningen aangeduid, hiervan 19 huizen op het grondgebied van Ranst en 18 op Vremde. Rond **1787** schrijft pastoor C.Allaerts : "*Daer sijn over de acht hondert inwoonders in Ranst, en twee hondert en dertig onder Millegem.*" In **1805** schafte men de **parochie Millegem** af, het gedeelte op het grondgebied Vremde (16 huizen) werd aan de parochie Vremde toegevoegd en het gedeelte op het grondgebied Ranst werd parochie Ranst. Het kerkje viel juist binnen de grens van Ranst en werd van toen af als hulpkapel door de pastoor van Ranst bediend.

Maarten Van Rossem (1478–1555), Gelders krijgsman in dienst van de koning van Frankrijk tegen Karel V, trok in **1542** met zijn benden al plunderend en brandend rond in onze streken, doch Ranst bleef gespaard. Toen in **1579** Alexander Farnèse, prins van Parma, aan de beurt was om, met zijn leger op weg naar Antwerpen, weerom bij ons verwoesting en ellende aan te richten, kreeg ook Ranst het erg te verduren; Alexander deed het nog eens over in 1583. Daarna was het de beurt aan Philips van Marnix, heer van St.-Aldegonde en burgemeester van Antwerpen, die in **1584** meende om met zijn troepen in Broechem, de kerk, 2 molens, 11 brouwerijen en al de huizen van het dorp in vlam te moeten zetten. Wij weten niet of ook het kerkje zelf van Millegem door al die benden geteisterd is geweest, doch de omgeving moet in die tijd een puinhoop geweest zijn. Het is dan ook niet verwonderlijk dat op het einde van de XVle eeuw het kerkje er ook maar belabberd bijstond.

In **1608** was de gedeeltelijk afgebrande kerk door een gezin bewoond, maar in **1610** was het schip plaatselijk met stro bedekt, doch de toren en het dak van het koor waren hersteld en er is één klok. In **1617** is heel de kerk overdekt en gereinigd, er is een preekstoel. Toch verkeert de kerk in **1680** weerom in een slechte staat en in **1683** herstelt men het koor. Het vervallen schip van de kerk werd in **1684** afgebroken en vanuit de fundamenten geheel heropgebouwd. In **1685** noteert men dat de kerk in goede staat is, op zon- en feestdagen wordt er door de pastoor een vroegmis met sermoen opgedragen. Er komt ook veel volk uit het nabije dorp Vremde. Er is echter geen doopvont en er worden geen sacramenten bewaard. De restauratiekosten door het opbouwen van het schip waren groter dan voorzien en de kerk van Millegem heeft schulden, daardoor is men in **1688** gedwongen de gronden en cijnsen die aan de kerk toebehooren te verkopen.

komen als 'rector' (*hoofd van een niet-parochiale kerk*) om er mis te lezen. Sedertdien heeft het niet aan medewerkers ontbroken om in te staan voor het bewaken, netjes houden en uitvoeren van kleine herstellingen aan het kerkje van Millegem. Stilaan begon men ook activiteiten te organiseren om financieel tussen te komen bij kleine restauraties en onkosten in het kerkje. Daaruit ontstond de oprichting van de v.z.w. **MILLEGEMVRIENDEN** wiens statuten verschenen in het Staatsblad van **25 december 1980**. Sedert hun ontstaan organiseren de Millegemvrienden jaarlijks in september de **Millegemfeesten**; aanvankelijk werden deze gehouden rond het kerkje, doch later verhuisde men naar de Kleuterschool van Millegem.

De jaarlijkse **SINT-ANTONIUSVIERINGEN**, die een eeuwenoude traditie waren in Millegemkerk, werden in 1970 nieuw leven ingeblazen door de Heemkundige Kring 'De Kaeck' uit Wommelgem. Later namen de Millegemvrienden de organisatie van deze Antonius-vieringen over. Hierbij worden tijdens een plechtige mis offergaven "in natura" aangebracht, die dan na de mis aan de sacristie deur per opbod aan de man worden gebracht. Het feest van Sint-Antonius-abt wordt gevierd op 17 januari, doch indien dit feest op een weekdag valt wordt de viering naar de daaropvolgende zondag verschoven. In het kerkje hangt nog een oud voorgedrukt exemplaar van een aankondigingsbrief van de jaarlijkse Sint-Antoniusviering. Deze brief was gedrukt bij de Antwerpse drukker G.J. Bincken (° 1757, + 1825) die in 1787 meesterdrukker werd, er wordt vermeld dat Paus Pius VII op de feestdag van de H.Antonius '*of op eenen van de zeven volgende dagen*' een '*vollen aflaat*' verleende '*aen alle Christene-Geloovige, de welke met opregt Berouw Gebiegt en Gecommuiceert hebbende, zullen bezoeken de voorgenoemde Kerk te MILLEGEM, aldaer dévootelyk biddende ter gewoonelyke Intentie van onze Moeder de H.Kerk*'.

Sedert **1986** richten de Millegemvrienden in het kerkje jaarlijks een reeks van drie **WINTERCONCERTEN** in. Deze muziekconcerten worden door de liefhebbers van klassieke muziek zeer gewaardeerd en men doet verre verplaatsingen om in het kerkje van Millegem van deze muzikale hoogdagen te komen genieten. Dit succes heeft twee oorzaken : enerzijds is er de buitengewone akoestiek van het kerkje en anderzijds is er een groep van Millegemvrienden die er telkens in lukken om de beste solisten en groepen naar Millegem te brengen. Buiten de concerten ingericht door De Millegemvrienden, vragen regelmatig ook koren en muziekgroepen om in het kerkje op te treden. Dit brengt dan telkens weer mensen aan die het kerkje voor de eerste keer leren kennen.

In **1988** startte de v.z.w. De Millegemvrienden met een tweemaandelijks mededelingsblad "**DE MILLEGEMVRIEND**". Leden en sympathisanten krijgen er nieuwsjes over de activiteiten in en rond ons kerkje en vinden er kleine historische bijdragen over het verleden van Millegem en zijn bewoners.

Wie graag méér verneemt over de werking van de v.z.w. DE MILLEGEMVRIENDEN en haar activiteiten geeft een seintje aan de voorzitter : Jos Poelmans, L.Ecranlaan 8-B, 2520 Oelegem, tel. 383.12.67.

Voor alle inlichtingen over de 'Muziekconcerten' kan men terecht bij Carl De Boo, St.-Bernardsstraat 93, 2531 Vremde, tel. 485.58.11.

En wie een abonnement op 'De Millegemvriend' wenst (250,-/jaar), wendt zich tot Frans Schelfhout, Herentalsebaan 85, 2520 Ranst, tel. 353.17.70.

De Christelijke Centrale van Metaalbewerkers van Ranst, Vremde en Wommelgem besloten in **1977**, in samenwerking met de landelijke gilden en ruitervereniging Sint-Antonius, om hun jaarlijkse **SINT-ELOOIVIERING** in het kerkje van Millegem te laten plaats vinden. Deze vieringen, die plaats hebben op de laatste zondag van november, zijn thans uitgegroeid tot een stevige traditie en trekken elk jaar, ondanks het soms gure weer, veel volk naar Millegem. Na de plechtige Sint-Elooi-misviering heeft de paardenwijing rond het kerkje

Het orgel wordt aangeblazen door een drievoudige met de hand bediende blaasbalg. Het is echter sedert een dertigtal jaren niet meer bespeelbaar. Pogingen tot het verkrijgen van subsidie voor restauratie bleven tot hiertoe vruchteloos.

Pastoor Van Hemel hernieuwde in **1852** de glasramen van de kerk van Millegem met het typisch 19de-eeuws ijzeren grillagewerk dat we ook in de omliggende kerken (*Ranst, Vremde, Emblem*) die in die periode werden gebouwd terug vinden. Bij deze gelegenheid liet hij in het voorste raam links op het koor een inscriptie aanbrengen : " **NV HP 1852** " (*Norbert Van Hemel Pastor*). Pastoor Van Hemel, geboren te Tongerlo in 1797 en overleden te Ranst in 1873 was pastoor te Ranst vanaf 1833 tot aan zijn overlijden. Hij deed zowel in de kerk van Ranst als in de kerk van Millegem vele verbouwingswerken uitvoeren, doch kreeg een harde noot te kraken toen de Pancratiuskerk in 1854 afbrandde. Toch gelukte hij er in om op een jaar tijd deze kerk terug op te bouwen.

Op het koor hangen twee koperen luchters die na de heropening in **1953** aan het kerkje werden geschonken. In **1912** vermeldt een inventaris : " *In de pastorij bewaart men twee oude koperen luchters die van de kerk (Millegem) voortkomen. Zij dagteekenen van de XVIIe eeuw maar werden hersteld en volledig. De eene is gevormd uit vier armen aan een middenbol gehecht. De andere die groter is draagt een keizerlijke arend. Zijn armen met doppen, in vorm van wrongen, lopen uit op uitgesneden koppen.* "

Dezelfde inventaris van 1912 vermeld ook nog over het kerkje van Millegem : " *De kerkbemeubeling was eertijds zeer rijk, maar over eenige jaren werd zij gestolen, verkocht en verloren. De eenige zaken van waarde die overbleven, zijn gered geweest daar zij in de kerk van Ranst overgebracht werden.* " Jammer ontbreken ons voorlopig meer details over deze gestolen, verkochte of naar-de-kerk-van-Ranst-overgebrachte dingen.

Reeds in **1920** meldt de provinciale bouwmeester F.Sel dat de toestand van daken, metsel- en pleisterwerk van de kerk van Millegem in slechte toestand zijn. Toch gebeuren de herstellingen pas in 1926-27, waarbij ondermeer de schalien, planken vloeren en raamdorpels werden vervangen en het metsel en voegwerk werden hersteld, ook werd toen een stoep rond de kerk aangebracht.

Door het Koninklijk Besluit van 20 maart **1935** werd de kerk van Millegem als Monument geklasseerd.

De schaliendaken werden nogmaals in **1939** hersteld, doch tijdens de Tweede Wereldoorlog werd (vooral door V-bommen) lichte schade toegebracht aan schaliebedekking, zinkwerk en ruiten. In **1966** werd een hernieuwing uitgevoerd van de dakbeplanking en de schalien en werd ook hier en daar het metselwerk bijgewerkt. Ook werden toen de zinken dakgoten vervangen door plasticgoten die het niet lang uithielden en daardoor het water langs de muren deden stromen. In **1982** bleek opnieuw een grondige restauratie van de kerk noodzakelijk en het gemeentebestuur, in samenwerking met de kerkfabriek gaf toen opdracht aan architect P.Gevers om een dossier samen te stellen. Door allerlei omstandigheden konden echter geen subsidies voor deze werken bekomen worden. Daarom werd in **1990** besloten om een deel van het restauratiedossier uit te voeren als 'dringende instandhoudingswerken', hierbij werd vooral de vochtindringing tegen gegaan : o.a. vernieuwen van dakgoten en afvoerbuizen en isolatie tegen vocht van de buitenmuren.

In **1953** werd door de inwoners van het gehucht Millegem geijverd om opnieuw wekelijks een kerkdienst in het kerkje te bekomen en het bisdom gaf hiervoor de toestemming. Daartoe werd met een groot aantal vrijwilligers de kerk grondig opgepoetst en een priester-leraar uit het St.-Gummaruscollege te Lier werd bereid gevonden om wekelijks naar Millegem te

Van oudsher was er een **kerkhof** rond het kerkje van Millegem waar de mensen van de parochie Millegem werden begraven. De pastoor noteert vanaf **1605** de begrafenis in één register voor Ranst en Millegem samen, doch vermeldt telkens of de begrafenis op het kerkhof van Ranst of op het kerkhof van Millegem plaats vond (het begrafenisregister vóór 1650 is echter verloren). Tot het decreet van 1784, door Keizer Jozef II uitgevaardigd betreffende de begraafplaatsen, werden ook in Millegemkerk de meer-begoede personen in de kerk begraven. Er zijn in de kerkvloer 18 grafstenen bewaard gebleven, de oudste hiervan (*thans onder het podium van het nieuwe orgel verborgen*) dateert van **1542**, de overige situeren zich tussen 1622 en 1780. Pastoor Smolders noteert in 1898 nog twee grafstenen in Millegem uit 1614 en 1618, doch deze zijn niet meer te vinden. Merkwaardig is dat er geen grafstenen van priesters bij zijn, de pastoors van Ranst werden in Ranst begraven. De grafstenen in de kerk zijn allen van landbouwers die te Millegem woonden, waaronder vijf die 'schepen' te Vremde waren. Op 8 van deze grafstenen is een ploeg afgebeeld. Toen in **1842** in de kerk van Ranst een nieuwe vloer werd gelegd, is bij deze gelegenheid de vloer van Millegemkerk hernieuwd met de oude stenen afkomstig uit de kerk van Ranst, daarbij werden tevens de grafstenen uit de kerk van Millegem gebruikt, zij werden 'herkapt' zodat zij gelijke afmetingen kregen en werden links en rechts in de zijbeuken en achteraan geplaatst, hoewel de oorspronkelijke begravingen in de middenbeuk hadden plaats gevonden.

Wanneer in **1854** de kerk te Ranst afbrandde, werden de goddelijke diensten in het kerkje van Millegem gehouden en konden ook de gelovigen uit Ranst hun Paasplicht in Millegem vervullen. De begraafplaats van Millegem werd toen gebruikt voor alle inwoners van Ranst, daardoor telde men tussen 9 april 1854 en 15 september 1855 **zesenveertig** begrafenis te Millegem. Nadien werden de inwoners van het gehucht nog op het kerkhof begraven tot in 1932. Slechts in 1971 beslist de gemeenteraad van Ranst om officieel het kerkhof van Millegem te sluiten. Het kerkhof rond de kerk van Millegem lag op een verheven talud en was tot omstreeks 1960 omzoomd door een haag. Tot de eerste wereldoorlog stonden er notenbomen op het kerkhof, zij werden door de Duitsers opgeëist; in 1944 schenkt de heer Demain, die op het kasteel Doggenhout woonde, lindenboompjes om deze te planten rond de kerk. In 1991 werd door de zorgen van het gemeentebestuur het talud rond het oude kerkhof hersteld en met een prachtig muurtje omzoomd. In 1995 werd in het grasperk rond de kerk een oud arduinen grafkruis (*afkomstig van het kerkhof te Ranst*) geplaatst als herinnering aan de velen die er eeuwenlang werden begraven.

In **1720** worden drie nieuwe **antependia** voor de altaren gemaakt (*twee hiervan werden in de periode 1987-1995 gerestaureerd door leerlingen van het Technicum, Londenstraat, Antwerpen*) zij zijn waarschijnlijk geschonken door de familie 'ROOSE' die gronden op Millegem bezaten en hun wapen op het Lievevrouwe antependium lieten aanbrengen. In **1722** worden voor de kerk van Millegem twee koperen processiekruisen vervaardigd in 'Empire-stijl' die zich thans nog in het kerkje bevinden. De toren wordt in **1750** hersteld op kosten van de kerkfabriek. In de sacristie langs de zuidkant bewaart men een zilveren kelk en eenvoudige kazuivels van verschillende kleuren. Er zijn drie altaren : het hoofdaltaar is toegewijd aan O.-L.-Vrouw Hemelvaart, het altaar aan de zuidkant is toegewijd aan Sint-Antonius-abt en dit langs de noordkant aan O.-L.-Vrouw. De beide zijaltaren verdwenen na de restauratie in 1966 en enkel de beelden en antependia bleven bewaard.

Het **hoofdaltaar** is vervaardigd in gemarmerd hout en heeft een schilderij van 2,14 x 1,64 meter met de voorstelling van de Hemelvaart van Maria. Het is een kopie (*in spiegelbeeld*) naar een origineel dat Rubens schilderde omstreeks 1620 en dat zich thans in Düsseldorf bevindt. Het schilderij van Millegemkerk is waarschijnlijk reeds gemaakt in de 17de eeuw, doch is slechts in de 18de eeuw naar Millegem gekomen, mogelijk samen met het altaar dat ook voor een andere kerk kan gediend hebben. Het tabernakel op het hoofdaltaar, met

schildpad belegd, is eveneens 17de eeuws. In 1995 werd het hoofdaltaar gerestaureerd door de firma Articon uit Vorselaar.

Het beeld van **St.-Antonius-eremijt-met-zijn-varken**, dat op het zijaltaar stond, is in gepolychromeerd hout en uit de 17de eeuw, het beeld werd in 1993 door Articon gerestaureerd. Bij de afbraak van het Sint-Antoniusaltaar in 1966 verdwenen de mooie beeldhouwde krulzuilen, doch de zijmotieven naast deze zuilen – waarin engeltjes met bloemenkransen omringd voorkomen – bleven bewaard en werden in 1995 gerestaureerd en op hun oorspronkelijke plaats terug gehangen.

Het **O.-L.-Vrouwbeeld** van het zijaltaar is eveneens 17de eeuws in gepolychromeerd hout, doch werd waarschijnlijk begin van deze eeuw met een mantel omhangen en van kronen voorzien. Tot 1966 stond dit beeld op een hemelbol die gedragen werd door een engel en de zinnebeeldige dieren die de vier Evangelisten afbeelden. Helaas verdween ook in 1966 deze beeldengroep. Het was vroeger traditie dat op het feest van O.-L.-Vrouw Hemelvaart (15 augustus) het beeld op een speciaal verplaatsbaar voetstuk rechts op het koor werd geplaatst.

Het oudste beeld in de kerk is dit van de **Heilige Anna met Maria** op de arm, dit beeld eveneens in gepolychromeerd hout wordt gesitueerd eind 15de, begin 16de eeuw volgens de inventaris van 1985, hoewel de inventaris van 1912 spreekt van "*een zeer oudachtig beeld van St. Anna, de H.Maagd dragende (XVIIIe eeuw)*".

Aan de buitenkant van het koor tegen de abside staat een **calvarieberg** uit de 16e eeuw, naast het kruis staan de houten beelden van de H.Maagd en Sint-Jan. De beeldengroep wordt toegeschreven aan de Mechelse beeldhouwer Thomas Hazart (*overleden in 1610*). De oorsprong van deze beeldengroep kennen we niet : de calvarie werd opgesteld voor een dichtgemetseld gotisch raam. Dit dichtmetselen gebeurde waarschijnlijk in **1778** (*datum op de muur geschreven onder de gemetselde altaarboog*), mogelijk heeft men toen het huidige hoofdaltaar van de kerk van Millegem vanuit de kerk van Ranst naar Millegem overgeplaatst, want in 1779 wordt in Ranst een nieuw hoofdaltaar gebouwd (*dat in 1854 vernield wordt in de brand*). Het is best mogelijk dat de calvarie van Millegem afkomstig is uit Ranst : de huidige wit-stenen calvarie aan de kerk te Ranst is het grafmonument (*boven de grafkelder*) van de familie van baron Arnold Ferdinand de Gilman de Zevenbergen die gehuwd was met Isabella Maria Alexandrina Josepha de Baillet. Deze baron Arnold Ferdinand de Gilman overleed te Ranst in 1796 en werd in de grafkelder voor de kerk van Ranst begraven.

De calvarie-beeldengroep werd gerestaureerd tussen 1986 en 1989 door leerlingen van het RITO te Deurne, bij deze gelegenheid werden de originele beelden binnen op het koor van de kerk geplaatst en een polyesther kopie werd buiten aan de kerk aangebracht.

De **biechtstoel** in eik, die tot 1966 naast het linker zijaltaar stond, is uit de tweede helft van de 18de eeuw. Een eenvoudige **communiebank** sloot vroeger het koor van het kerkschip af, het middengedeelte van deze communiebank staat thans aan de rechterkant en beschermt het Antonius-antependium. Tussen het Antoniusaltaar en het koor stond tot 1966 een eenvoudige **preekstoel**. Op de vierkante kuip stond een later bijgevoegd medaillon met het borstbeeld van de Zaligmaker. Het kruisbeeld afkomstig van de preekstoel wordt thans op het koor bewaard. Twee getorste kolommen die het klankbord (hemel) boven de preekstoel ondersteunden werden later aangewend voor de lezenaar. De voet was gemaakt van vier beeldhouwde arendspoten welke nog bewaard zijn, doch tot heden nog geen plaats kregen in de kerk. Om het trapje naar de preekstoel te kunnen plaatsen had men een deel van de steunboog, die de scheiding vormt tussen koor en schip, weggekapt. Deze boog werd terug bijgemetseld na het wegnemen van de preekstoel.

Tijdens de Franse Revolutie werden **twee klokken** uit de toren weggehaald, doch in **1805** schenkt de weduwe van baron Carolus Jan Baptist de Gilman de Zevenbergen een nieuwe klok voor de kerk van Millegem. De tekst op de klok (*in het latijn*) luidt : "*Godeloos gebroken, aan de parochie geschonken en aan God teruggegeven*" er is een afbeelding van O.-L.-Vrouw in de zijwand van de klok gegoten met daaronder de tekst : "*Onder de bescherming van O.-L.-Vrouw zal ik de glorie van de hemel luiden*". De klok weegt 304 kg (638 pond) en heeft een diameter van ongeveer 77 cm, de klank is "do". Zij werd gegoten door Joannes Jacobus Huart, die op 27 juli 1740 te Antwerpen geboren werd en aldaar overleed op 30 december 1828. Er zijn een 130-tal klokken van hem bekend, waarvan er thans slechts een tiental zijn overgebleven, dus onze klok in Millegem is een zeldzaamheid en is Goddank niet door de bezetter opgeëist tijdens de eerste of tweede wereldoorlog. Tijdens de Franse Revolutie die zijn loopbaan doorkruiste kon Huart echter niet aan de kost komen met klokken gieten en hield zich toen bezig met kanongieten, in 1802 herneemt hij het klokkengieten. Het brons voor de klok van Millegem werd vanuit Ranst geleverd.

De klok wordt tot heden toe nog steeds handgeluid. Dit kan op twee manieren gebeuren : bij het "**luiden**" hangt de middelste klepel stil en zwaait de klok bewogen door het *klokzeel* dat thans in de inkom van de kerk hangt. Er hangt een tweede klepel onderaan de klok, welke dient voor het "**kleppen**", hierbij wordt bij middel van een andere koord deze klepel tegen de onderrand van de stilstaande klok getrokken, veiligheidshalve is de onderste klepel nog aan een ketting bevestigd.

Op 3 december 1805 werd de klok ingewijd door pastoor Wilhelm Maes. De meter van de klok was **Isabella Maria Alexandra Josepha de Baillet** die in 1774 gehuwd was met **Arnoldus Ferdinandus baron de Gilman de Zevenbergen**. Arnoldus overleed in 1796, vandaar de toevoeging achter de naam van de meter op de klok : "**VID**" (*vidua = weduwe*). Zij zelf overleed in 1850. De peter van de klok was **Carolus Joannes Baptista de Gilman de Zevenbergen**. Deze was de zoon van Arnoldus Ferdinandus en Isabella M.A.J. de Baillet, hij was van 28 maart tot oktober 1815 "Maire" van Ranst en overleed in 1827.

In **1837** werd een nieuw orgel, vervaardigd door Th.Smet uit Duffel, in de kerk van Ranst geplaatst en pastoor Van Hemel liet het oude orgel – samen met het oude hoogzaal – vanuit Ranst naar Millegem overbrengen. Het overplaatsen gebeurde door Th.Smet die bij deze gelegenheid het trompetwerk vernieuwde. Hiervoor werd door de kerk van Millegem aan de kerk van Ranst 200 gulden (*of 362,81 frank*) gegeven die zij hadden gekregen van Pastoor Maes (*pastoor van Ranst van 1795 tot 1833*). Dit oude orgel was in **1713** gebouwd door de befaamde orgelbouwer **Carolus Dillens** uit Mechelen, die in 1729 overleed. Een kerkrekening van 1776 vermeldt dat toen de drie blaasbalgen werden vernieuwd en dat de herstellingskosten voor het leder en de lijm 15 gulden bedroegen. Trouwens werd in die periode elk jaar zes gulden betaald aan Joannes Van Overbeke voor reparatie en onderhoud van het orgel.

Volgens A.Fauconnier en P.Roose, die in 1983 een inventaris samenstelden over de historische orgels in het arrondissement Antwerpen en een prospectie van het orgel te Millegem deden in 1979, zou het om een nog ouder orgel gaan dat destijds door Dillens vernieuwd werd. Zij stelden vast dat er pijpwerk uit diverse periodes aanwezig zijn. Ook volgens Fauconnier en Roose zou het orgel in 1723 door Dillens vervaardigd zijn, zij vonden in de ventielkast een inscriptie (vervaagd door de jaren) die zij als volgt registreerden : "*me fecit Carolus Dillens Mechelinensis 8as 1723*". Verder beschrijven zij de orgelkast als een *fraaie barokkast*, in de balustrade gebouwd, met sobere ornamentiek, doch het meubel helt thans naar voren. De huidige toestand omschrijven zij als :

" *instrument : in verval, buiten gebruik; meubel : in verval; onderhoud : geen meer* ".